

□ □ □ □ □ □
RECENZJE
□ □ □ □ □ □

**Kuczyńska-Kippen N. (red.) 2009 – Funkcjonowanie
zbiorowisk planktonu w zróżnicowanych siedliskowo
drobnych zbiornikach wodnych Wielkopolski –
Bonami, Poznań, ss. 504. [ISBN 978-83-89621-89-4]**

Ten znacznych rozmiarów tom stanowi podsumowanie badań prowadzonych w ramach projektu badawczego 2 PO6S 008 29 z lat 2005–2009, sfinansowanego ze środków Komitetu Badań Naukowych. Trzeba przyznać, że rzadko mamy do czynienia z tak szczegółowo opracowanymi wynikami grantu. Publikacja jest wieloautorskim dziełem pracowników naukowych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu pod redakcją Natalii Kuczyńskiej-Kippen. Poszczególne rozdziały książki przygotowali: Sofia Celewicz-Gołdyn, Tomasz Joniak, Natalia Kuczyńska-Kippen, Beata Messyasz, Barbara Nagengast i Karolina Stefaniak. Dwa pierwsze rozdziały obejmujące Wprowadzenie, Teren i metody badań oraz ostatni – Wnioski powstały w wyniku współpracy wszystkich autorów. Pozostałe rozdziały zostały napisane przez poszczególnych specjalistów od: osadów (Joniak), szaty roślinnej (Nagengast), fitoplanktonu (Celewicz-Gołdyn i Stefaniak), peryfitonu (Messyasz) oraz zooplanktonu (Kuczyńska-Kippen).

W sumie przebadano 54 różnej wielkości zbiorniki różnorodnego pochodzenia (polodowcowe, starorzecza, sztuczne), dzieląc je na dwie główne grupy: śródpolne i śródleśne. Do analiz zastosowano klasyczne metody badań (a więc nie ma problemu z porównywaniem danych). Dane opracowane są również statystycznie. Każdy rozdział opracowany jest bardzo szczegółowo i zawiera dane tabelaryczne, rysunki (ulubiony przez autorów wykres „ramka-wąsy”), kolorowe fotografie i mapki oraz podsumowanie. Szczególną uwagę zwrócono na gatunki chronione, rzadkie i zagrożone. W podsumowaniu mamy krótkie wnioski (również po angielsku), a także ogromne, zajmujące prawie 130 stron druku, tabele zbiorcze w formie załączników z poszczególnymi taksonami oraz danymi fizyczno-chemicznymi. Spis literatury obejmuje 750 pozycji.

Rozdział 3. dotyczący charakterystyki drobnych zbiorników wodnych autorstwa Tomasza Joniaka zaczyna się od przedstawienia warunków hydrochemicznych oraz

chemii osadów dennych. Autor zwraca uwagę na potencjalną rolę i konsekwencje wysokiej zawartości materii organicznej w osadach na pętlę mikrobiologiczną, ale zawężoną jedynie do pierwotniaków i mikrozooplanktonu, opierając się na publikacjach z lat 90. Brak jest natomiast odniesienia do istotnego znaczenia w tej pętli bakterii. W podsumowaniu Autor ostrzega, że wysokie stężenie związków biogenicznych w osadach może stanowić swoistą „bombę z opóźnionym zapłonem”, która może w konsekwencji spowodować zanik drobnych zbiorników.

Rozdział dotyczący szaty roślinnej autorstwa Barbary Nagengast zaczyna się wykazem roślin stwierdzonych w badanych zbiornikach wodnych oraz zbiorowisk roślinnych usystematyzowanych według Brzega i Wojterskiej (2001). Następnie omówiono bioindykacyjną rolę makrofitów, kończąc krótkim podsumowaniem charakterystyki szaty roślinnej.

Charakterystyka zbiorowisk fitoplanktonu autorstwa Sofi Celewicz-Gołdyn i Karoliny Stefaniak prezentuje strukturę jakościową i ilościową taksonów glonów, strukturę zbiorowisk, analizę przestrzenną, obejmuje też wyliczenie gatunków rzadkich oraz dokładną strukturę gatunków dominujących.

Badania peryfitonu wykonane przez Beatę Messyasz przeprowadzono w nieco mniejszej ilości zbiorników (38). Początek to analiza struktury jakościowej i ilościowej zbiorowisk peryfitonu, analiza przestrzenna bogactwa taksonomicznego, wyliczenie gatunków rzadkich, a dalej – omówienie struktury gatunków dominujących, różnorodności gatunkowej oraz zależności pomiędzy liczebnością peryfitonu a parametrami środowiskowymi. Szkoda tylko, że charakterystyka zbiorowisk peryfitonu ograniczyła się do analizy tylko jednego elementu peryfitonu jakim są glony, bez pozostałych składowych, tzn. zwierząt, bakterii i grzybów.

Charakterystykę zbiorowisk zooplanktonu autorstwa Natalii Kuczyńskiej-Kippen zaczyna analiza jakościowa, ilościowa i przestrzenna bogactwa taksonomicznego, opis gatunków rzadkich, a także gatunków wyróżniających. Następnie omawiana jest struktura gatunków dominujących oraz grupy ekologiczne, przy czym warto zaznaczyć, że analizowane są nie tylko skorupiaki, ale również wrotki. Rozdział kończy analiza zależności pomiędzy zooplanktonem a parametrami środowiskowymi.

Jak piszą autorzy we Wstępie, drobne zbiorniki wodne, w odróżnieniu od dużych jezior, które cieszą się znacznym zainteresowaniem nie tylko naukowym, ale również z powodów gospodarczych (woda jako obiekt konsumpcyjny, przemysłowy, rekreacyjny), są często pomijane. Tymczasem szczególnie na terenach charakteryzujących się niskim współczynnikiem jeziorności nabierają one znaczenia, spełniając funkcje krajobrazowe, przyczyniając się do poprawy retencji wód, a także stanowiąc swoiste korytarze czy też przeciwnie „pułapki” ekologiczne dla flory i fauny. W opracowaniu brakuje analizy dwóch „skrajnych” grup jakimi są organizmy pętli mikrobiologicznej

i ryby, ale ogrom włożonej pracy i tak wzbudza szacunek. Należy się zgodzić z poglądem wyrażonym przez Autorów w podsumowaniu tomu, że wyniki badań drobnych zbiorników wodnych potwierdzają tezę o dużej różnorodności ugrupowań planktonowych i peryfitonowych.

Jak mantrę należy powtarzać, że drobne zbiorniki wodne trzeba bezwzględnie chronić jako ważne elementy środowiska i bioróżnorodności. Tym bardziej że już w trakcie prowadzonych badań stwierdzono zanik dwóch jeziorok!

Iwona Kostrzewska-Szlakowska